

Asia: VN/14277/2025

Lausuntopyyntö hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Huomionne ehdotetuista hyte-kertoimen indikaattorien tavoitearvoista (3 §) ja laskentatavasta (3 a §)?

-

2. Huomionne ehdotetuista pelastustoimen riskikertoimen tekijöistä ja niiden painokertoimista (4 §)?

Kiitos mahdollisuudesta lausua hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamiseen, koskien pelastustoimen riskiruudukoiden

painokertoimen kasvatusta ja matkailutoiminnan lisäämistä riskikohteeksi. Lausuntoa on valmisteltu yhteistyössä Lapin seutukuntien kesken.

Taloushaasteissa rimpuileva Suomi tarvitsee kipeästi kasvualojen mukanaan tuomaa työllisyyden ja yritysten liikevaihdon kasvua. Lapissa tehty työ matkailutoimialan kasvuedellytysten parantamiseen on tuottanut tulosta: Lapin matkailun kasvun odotetaan jatkuvan tulevina vuosina 10 % vuositasolla. Joulu- ja talvimatkailukohteena profiloitunut Lappi on onnistunut myös kesämatkailun kasvattamisessa ja ulkomaalaisten matkailijoiden matkailuyöpymiset kasvoivat 20–25 % edelliseen vuoteen verrattuna. Saman aikaisesti matkailun tuoma tehtävälisäys alueen pelastustoimelle oli 1 000–1 250 tehtävää vuodessa.

Hyvinvointialueiden rahoituslain mukaan valtio myöntää hyvinvointialueille pelastustoimen järjestämisestä aiheutuneista kustannuksista täysimääräisen

korvauksen. Kuitenkin rahoitusmalli nykyisen riskiruutukriteerein ohjaa rahoituksen hyvinvointialueille, joiden kaupunkitaajamissa on I-II riskiruutuja. Rahoitusmallin tiheän asutuksen taajamarakennetta suosivista kriteereistä johtuen Lapin pelastustoimen rahoitus jää 2 miljoonaa euroa todellisia, toteutuneita kustannuksia pienemmäksi ja tämän lisäksi siirtymätasauksen osalta rahoituksesta leikkautuu 1 miljoona euroa. Rahoituskriteereinä riskiruudulla oleva kerrosala ja asukasluku irrottaa rahoituksen ja todellisuuden toisistaan. Matkailutoimialan sesonkiluonteinen

kasvu haastaa Lapin lakisääteiset julkiset palvelut, jotka ovat mitoitettu Lapissa pysyvästi asuvien 176 200 asukkaan tarpeisiin. Rekisteröimättömän majoituksen majoitusmyynti koko Lapissa vuonna 2024 on kasvanut 62 %. Joulukuussa 2024 Inarin kunnan alueella oli 150 000 yöpymistä ja 54 600 matkailijaa, kun kunnan väkiluku on 7 224 asukasta.

Lausuttavana olevan asetuksen tahtotilana on parantaa pelastustoimen rahoituksen ja palveluiden yhdenvertaisuutta ottamalla huomioon aiempaa paremmin riskiluokat III ja IV matkailun ja öljy- ja kemikaalivahinkojen osalta. Asetusluonnoksessa esitetyssä muodossa ei vastaa Lapin pelastustoimen matkailusta aiheutuvaan rahoitusongelmaan. Huomioon otetuksi esityksessä tulevat vain ruudut, joissa on yli 800 petipaikkaa. Rajauksen seurauksena todelliset matkailuun ja sen kasvuun liittyvät riskit jäävät edelleen pääosin huomioimatta rahoituksen näkökulmasta.

Asutus Lapissa on harvaa ja nykyiselläänkin I ja II tason riskiruudukoita on vain kaupunkien keskustaaajamissa. Lapin vetovoima perustuu vahvasti luontomatkailuun, jonka erityispiirteitä ovat kokemus erämaasta ja villistä luonnosta. Yksittäiset mökit ja mökkikylät sijaitsevat etäällä toisistaan myös matkailukeskuksissa, joten nyt esitetyssä riskiruudukko mallissa Lappiin kohdistuu vain kolme lisäruutua matkailukeskusten ydintaajamaan. Mökkikyliä ja yksittäisten mökkien suojaustaso on matalampi kuin hotellien, eikä niiltä edellytetä samanlaista paloturvallisuutta. Näin ollen matkailu korottaa riskejä ja riskiluokkia siten, että jokaisessa tunturikeskuksessa on tarpeen olla paloasema, henkilöstö ja kalusto. Resurssivajeen vuoksi päällekkäistilanteessa hoitavat yksiköt hälytetään usein 80 kilometrin päästä, mikä lisää toimintaviivettä ja vahinkoja sekä aikaansaa pelastustoimen asetusperusteiden toimintavalmiusaikojen ylittymisen.

Lapin seutukunnat yhtyvät Lapin pelastuslaitoksen esitykseen siitä, että riskiruutuajattelusta riskikertoimen määrittelyssä tulee luopua tai täydentää mekaanisesti määriteltyjä riskiruutuja virtuaalisilla riskiruuduilla, joille on määritelty suurempi painokerroin.

Lapin pelastuslaitos omassa lausunnossaan esittää virtuaalisten riskiruutujen osalta seuraavaa:

”Asetusluonnoksen mukaan Lapissa on vain kolme II-IV riskiluokkaa, jotka tulisivat rahoituksessa huomioon otetuiksi, vaikka tosiasiallisesti laskennallisesti Lapissa on 37 aluetta, joissa majoitusliikkeissä on yhteensä 800 majoituspaikkaa. Suurin osa näistä alueista sijaitsee harvaan asutulla alueella, mutta ne eivät kohdennu yhteen riskiruutuun vaan useampaan peräkkäiseen tai rinnakkaiseen ruutuun samalla alueella. Näiden suhteutettujen 800 majoituspaikka-alueiden määrien mukaan voitaisiin huomioida myös riskikerroin. Jaon mukaan esimerkiksi Lapissa III-IV riskiluokkiin huomioitaisiin 37 riskiruutua painokertoimineen nykyisen kolmen riskiruudun sijaan. I ja II riskialueiden painokertoimet huomioitaisiin asetuksessa esitetyn mukaisesti. Näin muotoiltuna pelastustoimella olisi edes jonkinlainen realistinen mahdollisuus vastata hyvinvointialueen valtakunnallisiin strategisiin tavoitteisiin, jotka ovat asetettu vuosille 2026–2029 ja turvata alueella oleville kansalaisilleen ja matkailijoille riittävät pelastustoimen palvelut.”

Matkailutoimiala ei kestä turvallisuuspuutteista johtuvia mainehaittoja tai paikallisten asukkaiden negatiivista suhtautumista toimialan kasvusta johtuviin palvelu- ja turvallisuusvajeesiin. Pelastustoimen, ensihoidon ja terveydenhuollon palveluiden tulee olla resursoitu sesonkiluontoisen (8 kk) dynaamisen väestönkasvun tarpeisiin sekä luomaan edellytykset tarvittaville ja saavutettaville viranomaispalveluille ja riittävälle varautumiselle. Myös Lapissa järjestettävät Naton valmiusharjoitukset sitovat samaan aikaan pelastuspalvelun toimintoja, joita ei ole otettu huomioon rahoituksesta päätettäessä.

Valtion tulee asetuksella turvata matkailutoimialan kasvun hyväksyttävyyys sekä varmistaa riittävät pelastustoimen resurssit sekä rahoitus harvaan asutun, mutta kansainvälisesti kiinnostavan alueen palveluiden turvaamiseksi.

Esitämme, että riskiruutuajattelusta luovutaan ja rahoitus varmistetaan hyvinvointialueille niille aiheutuneiden kustannusten pohjalta tai tilalle otetaan Lapin pelastuslaitoksen esittämät virtuaaliset riskiruudukot vastaamaan paremmin palvelutarpeeseen.

3. Muut mahdolliset huomionne asetuksesta?

-

Viinanen Reija
Pohjois-Lapin alueyhteistyön kuntayhtymä